

ज्ञानानां चिज्जगद्व्यंथीनां फलानां देहानां ज्ञेयानां बुद्धीनां कर्मणां संचितानां च क्षयं तैत्तरीयफलं आत्मतत्त्वप्रकाशः विद्यया ब्रह्माकारचरमांतःकरणवृत्त्या ज्ञानं साक्षात्कारो यस्य तद्विद्याज्ञानं दिव्यं ज्ञानमिति पाठे दिविहार्दाकाशाख्ये कारणे ब्रह्मणि भवति दिव्यं ज्ञेयवस्तु निप्रतिष्ठितं ज्ञानं ॥ ८ ॥ ज्ञेयस्वरूपमाह महति महत्त्रिविधपरिच्छेदशून्यं अतएव परमं माबुद्धिः सापरादूरे गताय स्मात्तत् भूतं नित्यसिद्धं आत्मस्थं बुद्धिस्थं गुणेषु विषयेषु बुद्धिर्येषां ॥ ९ ॥ महत्त्वं व्याचष्टे पृथिवीति त्रिभिः ॥ १० ॥ कालः अव्यक्ताख्यं जगत्कारणं ॥ ११ ॥ विष्णुः शुद्धब्रह्म ॥ १२ ॥ महत्त्वं हेतुकं परमत्वं व्याचष्टेऽनादित्वादिति द्वाभ्यां अव्ययः अपक्षयशून्यः अंतवत् ज्ञातृज्ञेयविभागवत् यत्रान्यत्पश्यत्यन्यच्छृणोति तदल्पं अथ यदल्पं तन्मर्यादं स्वमितितस्य दुःखत्वश्रुतेः ॥ १३ ॥ धामेव धाम आश्रयः प्राप्यं गत्वा ज्ञात्वा कालविषयादवित्याहुः स्वात्मकात् ॥ १४ ॥ गुणेष्विति एते मुक्ताः शुद्धचिदात्मानः गुणेषु मानमेयव्यवहारेषु प्रकाशं ते ज्ञानरूपेण मेयेषु वा सत्वेन घटः सत्पटः सन्नित्येवं रूपेण सुखात्मना वा अतएवोक्तं अस्ति प्रतिप्रियं रूपं नाम च

ज्ञानानां च फलानां च ज्ञेयानां कर्मणां तथा ॥ क्षयं तैत्तरीयफलं विद्याज्ञानं ज्ञेयप्रतिष्ठितं ॥ ८ ॥ महद्भिपरमं भूतं यत्प्रपश्यंति योगिनः ॥ अबुधास्तं न पश्यंति त्यात्मस्थं गुणबुद्धयः ॥ ९ ॥ पृथिवीरूपतोरूपमपामिह महत्तरं ॥ अहो महत्तरं ते जस्ते जसः पवनो महान् ॥ १० ॥ पवनाच्च महद्भ्यो मतस्मात्परतरं मनः ॥ मनसो महती बुद्धिर्बुद्धेः कालो महान् स्मृतः ॥ ११ ॥ कालात्स भगवान् विष्णुस्य सर्वमिदं जगत् ॥ नादिर्न मध्यं नैवांतस्तस्य देवस्य विद्यते ॥ १२ ॥ अनादित्वादमध्यत्वादन्तत्त्वाच्च सोऽव्ययः ॥ अत्येति सर्वदुःखानि दुःखं तदवदुष्यते ॥ १३ ॥ तद्ब्रह्म परमं प्रोक्तं तद्दाम परमं पदं ॥ तद्गत्वा कालविषयाद्दिमुक्ता मोक्षमाश्रिताः ॥ १४ ॥ गुणेष्वेते प्रकाशं ते निर्गुणत्वात्ततः परं ॥ निवृत्तिलक्षणो धर्मस्तथानं त्याय कल्पते ॥ १५ ॥ ऋचो यजूंषि सामानि शरीराणि व्यपाश्रिताः ॥ जिह्वाग्रेषु प्रवर्तते यत्तसाध्या विनाशिनः ॥ १६ ॥ न चैवमिष्यते ब्रह्म शरीराश्रयसंभवं ॥ न यत्तसाध्यं तद्ब्रह्म नादिमध्यं न चांतवत् ॥ १७ ॥ ऋचामादिस्तथा सामां यजुषामादिरुच्यते ॥ अंतश्चादिमतां दृष्टेन त्वादिर्ब्रह्मणः स्मृतः ॥ १८ ॥ अनादित्वादन्तत्त्वात्तदन्तं मया व्ययं ॥ अव्ययत्वाच्च निर्दुःखं ब्रह्माभावस्ततः परं ॥ १९ ॥

त्यंशपंचकं आद्यं त्रयं ब्रह्मरूपं जगद्रूपं ततो द्वयमिति ततः गुणेभ्यः परमुक्तं ब्रह्म निर्गुणत्वादेव निवृत्तिलक्षणः शमदमो परमादिरूपो धर्मो निर्विकल्पकः स च ज्ञातः सत् आनं त्याय मोक्षाय ॥ १५ ॥ ऋचइत्यध्वयनादिधर्मालक्ष्ये शरीराणि लिङ्गशरीराणि व्यपाश्रिताः तत्संस्कारकत्वेन तद्वताः न तु अनाधेयातिशये चिदात्मनि गताः अतएव यत्तसाध्याः विनाशिनश्च ॥ १६ ॥ ब्रह्मणि तद्विपर्ययमाह न चेति शरीरमाश्रित्य संभव आविर्भावो यस्य तत्तादृशमपि यत्तसाध्यं न भवति धर्मवद्यतो नादिमध्यं नैकधेति वत्समासः ब्रह्मभावस्य साध्यत्वे निश्चितमनित्यत्वं स्यादित्यर्थः यद्वा शरीरं लिङ्गं आश्रयते पुण्यापुण्यरूपेणेति शरीराश्रयं शरीरात्संभवति तादृशं धर्मस्वरूपं ब्रह्मतु अशरीरं उदासीनं चेत्यर्थः ॥ १७ ॥ ऋचामिति ब्रह्मभावस्यादिमत्वे ध्रुवं विनाश इति भावः ॥ १८ ॥ अनादित्वादजन्यत्वात् अनंतत्वात् त्वं स शून्यत्वात् अतएव अनंतं व्यापकं अव्ययं च व्योमवत् ब्रह्म निमानापमानादीनि ॥ १९ ॥